

Szabó Eszter

A NYÁRBAN IS OTT LAPULHAT A MAGÁNY

CRISTINA RIVERA GARZA: *LILIANA LEGYŐZHETETLEN NYARA*.
FORDÍTOTTA EÖRY ZSÓFIA, SONORA KIADÓ, SIKLÓS, 2024.

Felkavaró olvasmánnyal tört be a magyar olvasók körébe Cristina Rivera Garza Pulitzer-díjas író, aki egyébként a hazájában, Mexikóban már régóta használja az irodalmat arra, hogy megtörje annak a természetességét, ahogyan elfordítjuk a fejünket, ha nőket bántanak, vagy akár megölik őket: „A vaskordonok mögött felsorakozott nők követelték, hogy a főügyész fogadja őket, és amikor a megbízottja kiment, hogy találkozzon velük, és elmondta, minden tőlük telhetőt megtesznek, hogy haladjon az ügy, az egyik tiltakozó – már kimerült, már torkig volt, már mindig csak dühös – rózsaszín csillámport szórt a fejére.”

Nőgyilkosság – Mexikóban 2012 júniusa óta minősül külön kategóriának a Szövetségi Büntetőtörvénykönyv bűncselekményei között. Eszerint „nőgyilkosság bűncselekményt követ el az, aki a neme miatt megfoszt egy nőt az életétől”. Egy két évvel ezelőtti statisztika szerint Mexikóban naponta 10 nő válik gyilkosság áldozatává, és legalább tízszer annyit tartanak eltűntnek. Hogyan lehet ebből úgy regényt írni, hogy ne csapjanak le rá a katasztrófaturista olvasók? A szerzőnek nagyon jó oka van arra, hogy kicsit se szabja mainstreamre ezt a történetet – ugyanis amiről ír, az a saját húgával történt meg.

De beszéljünk a könyvről. Erős felütéssel indítunk. Cristina elindul, hogy kikérje a húga nyomozati anyagát, harminc évvel a nő meggyilkolása után. Már az elején felteszi magának a kérdést, hogy miért várt ennyit. Mexikóban manapság is nehéz beszélni erről a témáról. Nemrég végignéztem egy magyar booktuber* beszélgetését a könyvről, amelynek során a beszélgetés vezetője a hitelesség kedvéért megkeresett egy mexikói nőt is, hogy meséljen

* Cristina Rivera Garza: *Liliana legyőzhetetlen nyara*. KIBESZÉLŐ Smid Bernadett-tel, *Faltól falig* könyvesblog, 2024. szeptember 1. <https://www.youtube.com/watch?v=ePxnHg9tTf8>

a saját élményeiről a *Liliana legyőzhetetlen nyarával* kapcsolatban. Felmerült a kérdés, hogy milyen érzés volt mexikóiként olvasni. A nő azt válaszolta, hogy ismerősek voltak a települések, a táj és a zene is, viszont maga a probléma nem mexikói sajátosság, hiszen máshol is előfordul. Először elképedtem ezen, hiszen köztudott, hogy ebben az országban kiemelkedően sok a nőgyilkosság. A mai napig is rengeteg a tüntetés ezzel kapcsolatban, de ha csak az irodalmat vizsgáljuk, Roberto Bolaño a *2666* című regényében száznál is több oldalt szánt arra, hogy megmutassa a térség ezen oldalát, nagyon plasztikusan, nagyon kegyetlenül. Szóval elképedtem, de aztán rájöttem, ez vélhetőleg olyan traumája az országnak, amelyről még most sem lehet könnyen beszélni. A hatóságok riasztóan kevés ügyet oldanak meg, a szomszédok sokszor a lányt vagy a szüleit hibáztatják. Így volt ez Rivera de Garza családjával is, amely sokáig hallgatásban élt, magával vitte a halottját, de nem tudta megélni a gyászát a visszas helyzet miatt, amelyet ez a társadalom teremtett. A könyv első lapjain tehát intézményről intézményre jár a szerző, megáll, beszél, hallgat. Érezni lehet, hogy ez most nagyon nehéz. Az író ebben a részben finoman vegyíti az elbeszélést az esszével, egyszerre szól távolról és közelről egy nagyon személyes téma kapcsán.

Visszatérve a cselekményre, Cristina végül folyamatosan falakba ütközik, nincs meg a kért anyag. A kudarcot követően egy másik úton indul el: megpróbálja a húga jegyzeteit és leveleit használni arra, hogy felgöngyöltse a lány utolsó éveit. Pontosabban a lehető legobjektívebben és legpontosabban próbálja meg kielemezni a szavakat és margóra firkantott jegyzeteket. Megkísérli megismerni a hűgát, akiről oly keveset tudott, emiatt pedig még inkább hibásnak érzi magát a történetek miatt. Harminc év után, ne feledjük. Szerencséje van, mert Liliana grafomán jellemének köszönhetően nagyon sok minden megmaradt abból az időből. Ezeket a jegyzeteket egyébként eredeti betűtípussal kapjuk kézbe – a kötet szerkesztői és tipográfusa megalkották Liliana kézírását, ezt használták a magyar nyelvű könyvben is. Az írásai alapján mondhatni kertelés nélkül ismerjük meg őt. Egyszerre szimpatikus és furcsa, kihívó és naiv. Szereti a barátait, szereti a fiúk figyelmét, nem utolsósorban pedig nagyon szeret élni. Viszont ott van Ángel. Még a középiskolában jönnek össze, de a barátai közül kevesen ismerik meg igazán a fiút, talán csak a legjobb barátjáné, aki egyébként eléggé visszas szereplőként tűnik fel a történetben, ugyanis ő is birtokolni akarja a lányt, talán ezért sem veszi észre, hogy a fiú veszélyt jelenthet a legjobb barátjáné nézve. De ez csak feltevés, az olvasó következtetése egy könyv szereplőjéről. Később Lilianát felveszik az egyetemre, Ángelt viszont nem. Hányszor volt már

szakító ok, hogy egy nő magasabb pozícióba vagy pezsgőbb baráti körbe kerül, mint a férfi? Néha pedig nem szétmegy egy ilyen párkapcsolat, hanem egészségtelen birtoklási vágy alakul ki a másik fél részéről, ami akár a bántalmazásig is fajulhat.

A könyv egyik legnagyobb erőssége egyébként az, hogy Rivera de Garza nem akarja megmutatni, elképzelni a bántalmazást. Nem írja le sem a po-font, sem a gyilkosság körülményeit, vagyis nem próbál meg erős képekkel kiváltani reakciót az olvasóból. Itt ismét csak arra térnék vissza, amiről korábban már szó esett – a megrendítőként címkézett könyvek visszás hatásairól. Valóban szükség van részletesen leírni egy bántalmazást csak azért, hogy érzékenyítsük az olvasót? Ez a könyv pontosan az ellenkezőjét bizonyítja. Véleményem szerint nem mindig szükséges erőszakot festeni egy történetbe ahhoz, hogy megszülessen az a nyomás a szívünkben, amitől jobban odafigyelünk erre a problémára a környezetünkben. Nem az erőszak ábrázolása ellen beszélek, hanem annak a rendeltetéséről. Több olyan regénnyel is találkoztam már, ahol azt éreztem, hogy a fájdalom és erőszak leírásának mértéke elveszi a fókuszot a történetről vagy akár a mondanivalóról. Pozitív példaként viszont ott vannak Stephen King vagy Bret Easton Ellis könyvei, esetükben meg tudom magyarázni konkrét érvekkel, hogy miért volt szükség az erős képekre. Stephen Kingnél a borzalmak leviszik az olvasót a sötétség legmélyebb bugyrába, ott viszont már olyan témákat érint hangsúlyosan, mint például a gyász vagy a magány. Bret Easton Ellis pedig kontrasztba helyezi a véres leírásokat a felszínes élettel, ahol az ember társaságban is magányos marad. Cristina Rivera Garza regényében egyszerűen csak a levegőben maradnak ezek az események, ami pontosan arra mutat rá, hogy egy bántalmazó kapcsolat teljesen láthatatlanná tud válni a világ számára.

És talán ezen az úton lehet leginkább a könyv irodalmi értékéről beszélni. Mert amúgy nehéz, hiszen egy valóságos nő a valóságos hűgáról ír, kicsit dokumentarista, kicsit esszészerű könyvben. És egy gyilkosság a tét. Senki nem fog kritikát fogalmazni ennek kapcsán, hiszen nagyon érzékeny a téma. Viszont ha számomra valami fontos, akkor ez, hogy ne érezzem azt, vezetve vagyok, hogy egy könyv a lesújtó szavaival akar a toplisták élére törni. Szerencsére itt nem így történik, és sajnálom, hogy a szerzőnek más írása még nem jelent meg magyarul.

„A gyászban élt élet ezt jelenti: sohasem vagy egyedül.” Cristina Rivera Garza regénye egyébként egyfajta vezeklésként is értelmezhető, hiszen hosszú éveken át hallgatott benne a gyász. A megírásakor viszont minden szálát megmozgat annak érdekében, hogy igazságot szolgáltatson a hűgá-

nak, vele együtt pedig rengeteg nőnek Mexikóban. A könyv második fele nagyrészt a barátoktól, családtagoktól származó beszámolók beemelésével folytatódik, amelyekben az érintettek elmondják, mit láttak, érzéltek a Lilianával történetekből. Kiderül, hogy Liliana teljesen egyedül volt ebben a szituációban. Hiába voltak körülötte barátok, csoporttársak, valahogy senki sem akadt, akinek el tudta volna mondani, mi történik vele a felszín alatt. A Rivera de Garza lányok hamar önállósultak. A szülők erősen kötődtek hozzájuk, viszont szabadon hagyták őket. Ugyanakkor a levelezések, a naplójegyzetek és a barátok beszámolóit mind arra engednek következtetni, hogy igazi szerető közeg vette körül a lányt, és ő is viszont szeretett, ugyanolyan intenzitással. Akkor mégis hogyan történhetett meg a bántalmazás/gyilkosság (?) pont vele? Úgy gondolom, hogy felnőttként a nehéz, fájdalmas dolgokat egyre nehezebben adjuk ki magunkból, talán még ott lapul a szegény is, de Liliana esetében az is felmerül, hogy ő tényleg hitt abban, hogy ezt a helyzetet egyedül is meg tudja oldani.

Végül pedig helyet kapnak még a könyvben a gyilkosság utáni első újságcikkek, és az is kiderül, hogy a szülők jóval a lány halála után értesülnek csak a történetekről, mivel éppen külföldön tartózkodtak az adott periódusban. Marad a bizonytalanság, hogy mit lehetett volna tenni, ki felelős azért, hogy a gyilkosság megeshetett, az igazságszolgáltatás viszont elmarad. Az egyetlen dolog harminc év után, ami könnyít a szerző lelkén, hogy végre ki tudja mondani hangosan: „Liliana”.